

Київський національний торговельно-економічний університет

Предмет: Загальна психологія

Тема: 3. ВИЩІ ПСИХІЧНІ ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ.

**МИРОНЕЦЬ Сергій Миколайович –
кандидат психологічних наук,
доцент**

ПИТАННЯ ЛЕКЦІЇ

1. Психічні характеристики уявлення та уяви
2. Психічні характеристики мислення

Використана література:

1. Максименко С.Д., Соловіненко В.О. Загальна психологія. МАУП.
К.: 2000
2. Трофімов Ю.Л. Психологія. К.: Либідь, 2005. – 560 с.
3. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М.
Психологія: Схеми, опорні конспекти, методики.
Навчальний посібник. Київ, Ніка - центр – 2005. – 318с.

психі чних

процесів

Психічні процеси – складні утворення, в яких беруть участь різні психофізіологічні функції та різні сторони свідомості. Психічні процеси мають свій специфічний зміст (пізнавальні, емоційні, вольові) і розкриваються через розвиток цього змісту.

Відчуття – психічний пізнавальний процес, який полягає у відображенні окремих властивостей, предметів та явищ оточуючого світу.

Сприйняття – відображення людиною предметів і явищ, в сукупності всіх їхніх якостей при безпосередній дії на органи чуття.

Уявлення – розуміння чого-небудь, знання чого-небудь, яке ґрунтується на досвіді, одержаних відомостях, якихось даних, тощо.

Уява – уявлення, при відсутності реального предмета, або необґрунтоване припущення, або діяльність, що породжує дане уявлення чи припущення.

Пізнавальні Процеси

Увага – спрямованість психічної діяльності людини та її зосередженість у певний момент на об'єкти або явища, які мають для людини певне значення.

Мислення – особлива ідеальна діяльність людини, яка виникає, формується, розвивається в суспільстві, коли людина перебуває у певному соціокультурному середовищі і вступає в багатогранні відносини з природним і соціальним світом, що її оточує.

Пам'ять – психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні та наступному відтворенні минулого досвіду, що дає можливість його повторного застосування в життєдіяльності людини.

Мова (мовлення) – система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, розвивається і має соціальне призначення

ЕМОЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Почуття – це специфічні людські, узагальнені переживання ставлення до людських потреб, задоволення або незадоволення яких викликає позитивні або негативні емоції – радість, любов, гордість або сум, гнів, сором тощо.

ВОЛЬОВІ ПРОЦЕСИ

Мотивація – динамічний процес фізіологічного та психологічного плану, керуючий поведінкою людини, який визначає його спрямованість, організованість, активність і стійкість; здатність людини діяльно задовольняти свої потреби.

Уявлення - розуміння чого-небудь, знання чого-небудь, яке ґрунтується на досвіді, одержаних відомостях, якихось даних, тощо.

Уява — уявлення, при відсутності реального предмета, або необґрунтоване припущення, або діяльність, що породжує дане уявлення чи припущення.

Уява

- **Уява** - це специфічно людський психічний процес, що виник і сформувався у процесі праці. Будь-який акт праці неодмінно містить в собі уяву. Не уявивши готовий результат праці, не можна приступати до роботи. Саме в цьому й полягає важлива функція уяви як специфічно людської форми випереджального відображення дійсності
- **Уява** - це процес створення людиною на основі попереднього досвіду образів об'єктів, яких вона ніколи не сприймала.

У чому полягає різниця між уявленням і уявою?

- **Уявлення** – віддзеркалення у свідомості предметів та явищ у цілому або їх окремих якостей на підставі досвіду (*відбувається під час безпосереднього впливу предметів та явищ на рецептори (органи чуттів)*)
- **Уява** – діяльність свідомості й створення нових образів на підставі уявлень, знань, досвіду (на підставі здобутого досвіду (опосередкований вплив)).

Характеристика уяви

Види уяви

За ступенем контролю

ДОВІЛЬНА

МИМОВІЛЬНА

За змістом зображень

Історична

Педагогічна

Технічна

Математична
Тощо

За ступенем новизни зображень

Відтворююча

ТВОРЧА

**Шляхи
формування
образів**

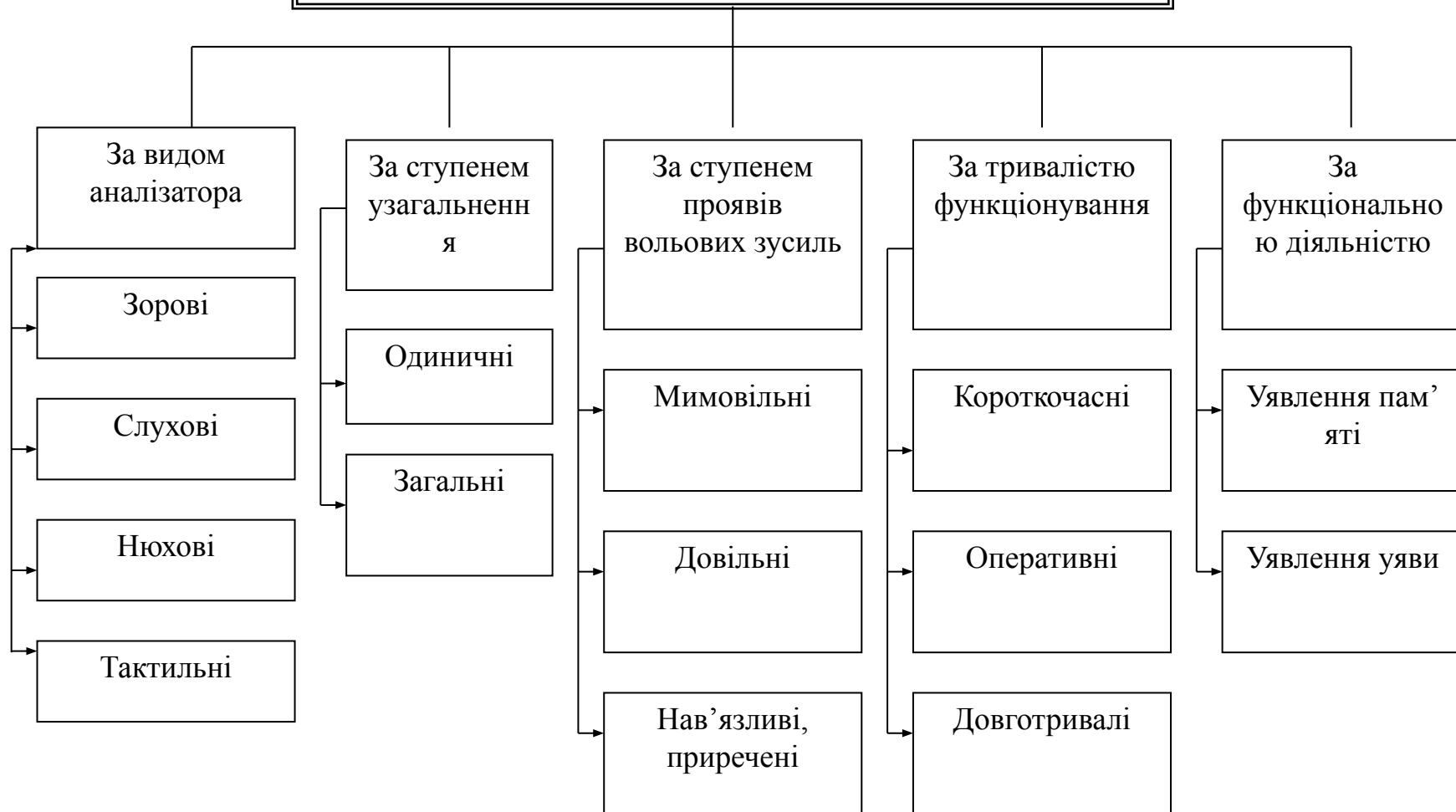
Комбінування прикмет

**Зменшення та збільшення
розміру об'єктів, прикмет,
властивостей**

**Типізація - створення зображень
на підставі порівняння та
узагальнення низки об'єктів**

Характеристика уявлення

Класифікація уявлень

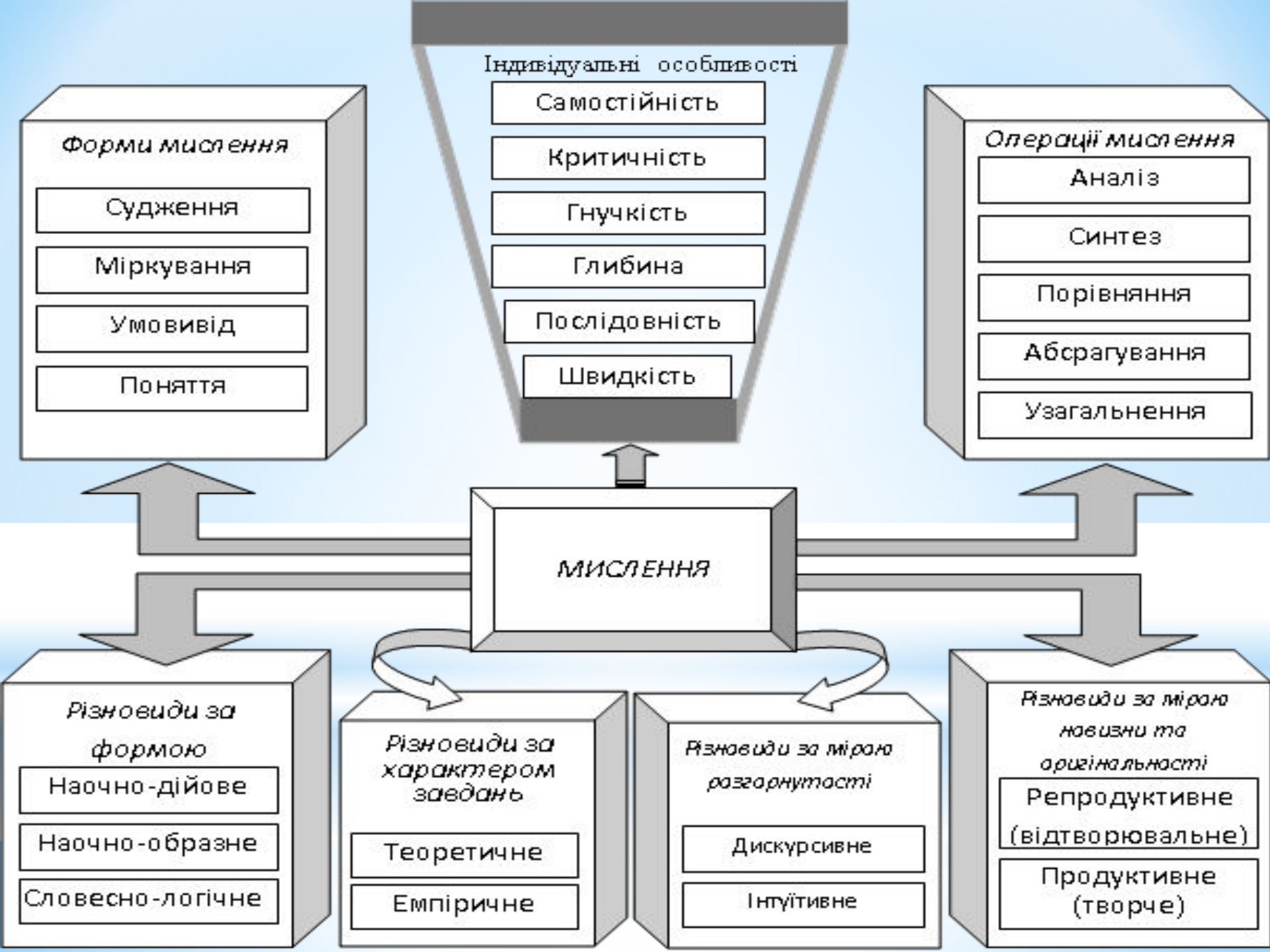

МИСЛЕННЯ

Мислення - це процес опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів та явищ об'єктивної дійсності в їх істотних зв'язках і відношеннях.

СТРУКТУРА МИСЛЕННЯ

Індивідуальні особливості

Самостійність

Критичність

Гнучкість

Глибина

Послідовність

Швидкість

Форми мислення

Судження

Міркування

Умовивід

Поняття

Операції мислення

Аналіз

Синтез

Порівняння

Абстрагування

Узагальнення

МИСЛЕННЯ

Різновиди за формою

Наочно-дійове

Наочно-образне

Словесно-логічне

Різновиди за характером завдань

Теоретичне

Емпіричне

Різновиди за мірою розгорнутості

Дискурсивне

Інтуїтивне

Різновиди за мірою новизни та оригінальності

Репродуктивне (відтворювальне)

Продуктивне (творче)

Мислення людини нерозривно пов'язане з мовою, яка є знаряддям формування і способом існування думки.

- У слові закріплюється нагромаджений пізнавальний досвід, який людина використовує в разі потреби. Узагальнюючи у слові свої знання про предмети та явища дійсності, людина виходить за межі того, що дано їй безпосередньо у відчуттях і сприйманнях, значно розширює свої пізнавальні можливості, удосконалює мислення.

Розумова діяльність людини органічно пов'язана з практикою

- **Практика є джерелом розумової діяльності.**
- Мислення породжується потребами людської практики і розвивається у процесі пошуку шляхів їх задоволення. Навіть для наукових теоретичних проблем пізнання, які не пов'язані безпосередньо з потребами практики, вона є їх віддаленим джерелом.
- У свою чергу, практична діяльність неможлива без мислення, вона стимулює його постійний розвиток, сприяючи впровадженню досягнень людської думки в різні сфери життя суспільства.

Розумові дії

- **Розумові дії** - це дії з об'єктами, відображеними в образах, уявленнях і поняттях про них. Ці дії відбуваються подумки за допомогою мовлення.
- Перш ніж діяти з предметами (розбирати їх, складати, щось будувати з них), людина робить це подумки, не вступаючи в контакт із цими предметами і не змінюючи будову самого об'єкта. При цьому залежно від того, які образи відіграють провідну роль, розумові дії бувають сенсорними, перцептивними, уявними, мислення.

У розумових діях можна виокремити їх основні складові, або процеси - розумові операції:

- порівняння,
- аналіз,
- синтез,
- абстрагування,
- узагальнення,
- класифікація,
- систематизація.

Порівняння

- **Порівняння** - важлива розумова операція. За її допомогою пізнаються схожі та відмінні ознаки і властивості об'єктів. Операції порівняння різняться за складністю залежно від завдання чи змісту порівнюваних об'єктів. Порівнянню належить важлива роль у розкритті істотних ознак предметів.

Аналіз і синтез.

- **Аналіз** у мисленні є продовженням того аналізу, що відбувається в чуттєвому відображенні об'єктивної дійсності. Це уявне розчленування об'єктів свідомості, виокремлення в них частин, боків, аспектів, елементів, ознак і властивостей.
-

Синтез

- **Синтез** - це уявне поєднання окремих частин, боків, аспектів, елементів, ознак і властивостей об'єктів в єдине, якісно нове ціле.
 - Синтез, як і аналіз, спочатку виникає у практичній діяльності, а потім стає дією мислення. Синтезувати можна елементи, думки, образи, уявлення.
 - **Аналіз і синтез** - основні розумові операції, що в єдності забезпечують повне та глибоке пізнання дійсності.
-

Абстрагування і узагальнення

- Розумовий аналіз переходить в **абстрагування** ("абстрагувати" від лат.- відволікати, відвертати), тобто уявне відокремлення одних ознак і властивостей предметів від інших і від самих предметів, яким вони властиві.
-

Узагальнення

- **Узагальнення** - це продовження і поглиблення синтезуючої діяльності мозку за допомогою слова.
 - Слово виконує узагальнюючу функцію, спираючись на знакову природу відображуваних ним істотних властивостей і відносин, що присутні в об'єктах.
-

Отже, процес розуміння предметів та явищ об'єктивної дійсності, утворення наукових понять про них складний і багатоплановий.

- Він потребує вивчення фактів, їх порівняння, аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення, класифікації, систематизації їх істотних ознак і характеристик. Загальним механізмом операційної діяльності мислення є аналітико-синтетична робота великих півкуль головного мозку.
-

Форми мислення

Результати процесу мислення (думки) існують у формі:

- Суджень;
 - Міркувань;
 - Умовиводів;
 - і Понять.
-

Судження - це форма уявного відображення об'єктивної дійсності, яка полягає в тому, що людина стверджує наявність або відсутність ознак, властивостей чи відносин у певних об'єктах.

- **Судження** - це акт мислення, що відображує зв'язки, відносини речей, а ...
 - **речення** - це граматичне сполучення слів, що виявляє й фіксує це відображення.
-

Істинність знань або суджень можна з'ясувати шляхом розкриття підстав, на яких вони ґрунтуються, порівнюючи їх з іншими судженнями, тобто розмірковуючи.

- **Міркування** - це низка взаємопов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якоїсь думки, довести її або заперечити. Прикладом міркування є доведення теореми. У процесі міркування людина з одних суджень виводить нові шляхом умовиводів.
-

Умовивід

- **Умовиводом називається така форма мислення, в якій з одного або кількох суджень виводиться нове.**
 - **Розрізняють умовиводи індуктивні, дедуктивні та за аналогією.**
-

Індуктивний умовивід

- *Індуктивний умовивід*** - це судження, в якому на основі конкретного, часткового робиться узагальнення. Наприклад: "Срібло, залізо, мідь - метали; срібло, залізо, мідь при нагріванні розширюються; отже, метали при нагріванні розширюються".
-

Дедуктивний умовивід

- **Дедуктивний умовивід** - це судження, в якому на основі загального здобуваються знання про часткове, конкретне.
Наприклад: "Усі метали при нагріванні розширюються; срібло - метал; отже, срібло при нагріванні розширюється".
-

Умовивід за аналогією

□ Умовивід за аналогією

ґрунтується на схожості окремих істотних ознак об'єктів і на основі цього робиться висновок про можливу схожість цих об'єктів за іншими ознаками.

Дані, отримані у процесі мислення, фіксуються в поняттях.

- **Поняття** - це форма мислення, за допомогою якої пізнається сутність предметів та явищ дійсності в їх істотних зв'язках і відносинах, узагальнюються їх істотні ознаки.
-

Мислення - це процес руху думки від невідомого до відомого.

- Мислення починається там, де перед людиною постає щось нове, невідоме і коли вона починає щось аналізувати, порівнювати, узагальнювати.
- Такі питання виникають в умовах **проблемної ситуації.**

Різновиди мислення

- Об'єктом розумової діяльності людини є пізнавальні завдання, які мають різне змістове підґрунтя і зумовлюють різне співвідношення предметно-дійових, перцептивно образних та поняттєвих компонентів у їх розв'язуванні.
- ***Залежно від цього розрізняють три основні види мислення:***
 - наочно-дійове;
 - наочно-образне;
 - та словесно-логічне, або абстрактне.